

Doktorandi dostanou přidáno. Školy mají na stipendia o 400 milionů více

Universitas.cz, 9.3.2018

Ministerstvo školství letos zvýší příspěvek na stipendia doktorandů o téměř 50 procent. Vysokým školám tak pošle o 400 milionů více. Doposud školy dostávaly na jednoho doktoranda 7 500 korun, nově to má podle vyjádření ministra školství v demisi Roberta Plagy být 11 250 korun. Školy zvýšení vítají, zároveň ale poukazují, že stipendia stále nedosahují výše minimální mzdy a že je současně třeba nastavit systém hodnocení kvality. Sami doktorandi upozorňují, že jen navýšení stipendií neuspokojivou situaci neřeší.

Plošné navýšení peněz pro doktorská stipendia, které ministerstvo potvrdilo v polovině února, školy vítají. „V momentě, kdy bylo doktorské stipendium na tak nízké úrovni, má plošné navýšování stipendií zcela zásadní význam pro zvýšení konkurenceschopnosti doktorského studia jako alternativy k nástupu absolventa do praxe,“ komentovala změnu například rektorka Mendelovy univerzity Danuše Nerudová.

Přečtěte si komentář: Školitelé bez grantů nemají mít doktorandy

Také prorektor pro vědu a tvůrčí činnost Univerzity Pardubice Petr Vorel zdůraznil, že navýšování dotace ze strany ministerstva, které umožní zvýšit základní stipendia pro interní doktorandy – tedy pro ty nejkvalitnější absolventy navazujícího magisterského studia –, je stejně důležité jako zvyšování mezd vědeckých pracovníků.

Rektorka Nerudová ovšem poukázala na to, že ani takto výrazné navýšení stále ještě není dostatečné, protože stále není ani na úrovni minimální mzdy. Ta letos činí 12 200 korun. „V některých oborech doktorských studií, jako jsou například finance, IT nebo právo, jsou nůžky mezi výší stipendia a nástupním platem absolventa rozevřeny natolik, že je těžké studenty doktorských studijních programů získat,“ uvedla Danuše Nerudová.

Zůstaňte v obraze

Plošné navýšení vítá i prorektorka pro studium a kvalitu Janáčkovy akademie múzických umění Silva Macková s tím, že do budoucna by bylo možné uvažovat o kritériích pro výši dalších přidělovaných stipendií jednotlivým školám.

Víc peněz i zpětně

Vysoké školy na zvýšení již zareagovaly. Například na Slezské, Masarykově či Ostravské univerzitě dostanou doktorandi více peněz od března, a zpětně i za leden a únor ti, kteří na doktorské stipendium měli nárok od začátku roku.

Na Českém vysokém učení technickém (ČVUT) již zvýšenou částku vyplácejí od února, také ústecká Univerzita J. E. Purkyně (UJEP) už zavedla zvýšení do svého stipendijního řádu. Vysoká škola chemicko-technologická (VŠCHT) navýšení příspěvku promítla s účinností od ledna v plné výši.

„Navýšení stipendií bylo avizováno již v minulém roce. Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava reagovala aktualizováním Studijního a zkušebního řádu pro doktorská studia, kdy došlo k takovým úpravám, abychom mohli studenty účinně motivovat při plnění svých studijních povinností," uvedla mluvčí VŠB-TUO Petra Halíková. Také ostatní školy vše postupně zavádějí do svých systémů.

Částku určí fakulty

Konkrétní částku, kterou doktorandi nakonec dostanou, stanoví každá vysoká škola sama ve svém stipendijním řádu, konečnou výši určují jednotlivé fakulty.

Například na ČVUT v Praze plošně stanovili nejnižší možnou částku stipendia na 6 750 korun, celkovou výši stipendia jednotlivým doktorandům pak určují děkani fakult. „Například Fakulta elektrotechnická zavedla minimální částku, kterou nemůže celoroční průměr měsíčních stipendií doktoranda podkročit, ledaže by závažným způsobem neplnil svůj studijní plán, na 15 tisíc korun," uvedl prorektor ČVUT pro vědu, výzkum a doktorské studium Zbyněk Škvor.

Stejně tak i Mendelova univerzita chce plošně stanovit minimální částku pro všechny doktorandy a doplnit ji o motivační systém stipendií podle dosažených výsledků.

Na VŠCHT rozdělili celý plošný příspěvek na stipendia doktorandů do základního stipendia a pedagogického stipendia s fixní výší pro doktorandy, kteří se podílí na pedagogických aktivitách. Od akademického roku 2018/19 bude ale podle prorektora pro vědu a výzkum VŠCHT Pavla Kotrby dosažení maximální výše základního stipendia motivačně vázáno na plnění předepsaných studijních povinností. „Zachována zůstává možnost získání další finanční podpory ve formě oborových či individuálních badatelských studentských grantů u Interní grantové agentury," doplnil prorektor Kotrba.

Na Masarykově univerzitě zvýšili stipendium na dvanáct tisíc korun. Rozdíl 750 korun oproti ministerské částce budou doplácet jednotlivé fakulty ze svých zdrojů. „Chceme tím zajistit našim doktorandům dobré podmínky a zároveň motivovat jednotlivé součásti univerzity k tomu, aby si dobře promýšlely, kolik doktorandů v prezenčním studiu budou mít a jak je zapojí do života pracovišť. Naším cílem je, aby na naší univerzitě studovali jen ti, kteří se studiu chtějí věnovat naplno," uvedl rektor Masarykovy univerzity Mikuláš Bek.

Na UJEP či zlínské Univerzitě Tomáše Bati (UTB) plošně zvýšili stipendium doktorandům na 11 250 korun, které ministerstvo posílá.

Další zvýšení už je na školách

I když je stipendium stále nižší než minimální mzda, další plošné navyšování už nemusí být ideálním řešením. „Bylo by to mrháním penězi na doktorandy na nekvalitních školách a programech, stát léta vůbec nereguloval počty studentů na postgraduálním stupni. Myslím, že stipendia mají zvyšovat univerzity samy ve vazbě na výkon studenta," řekl Bek.

S dalším zapojením škol souhlasí i rektor Univerzity Palackého Jaroslav Miller. „Je dobře, že stát posílá pouze část peněz. Je totiž třeba nejen přímých peněz od státu, ale také rozumné spolufinancování ze strany univerzit. Doktorandské studium by obecně mělo

tvorit jakýsi finanční joint venture, tedy společný podnik státu, univerzit a jednotlivých pracovišť,“ podotkl Miller.

Ani podle prorektora Jihočeské univerzity Tomáše Polívky není plošné navýšení ideální mechanismus jak zvýšit doktorandům životní úroveň. „Plošné zvýšení totiž nijak neodráží kvalitu pracoviště nebo konkrétních doktorandů. Další plošné zvýšení by mělo smysl pouze v případě, že bude zavedena povinnost školícího pracoviště přidat ke stipendiu další částku. Takto by se možnost školit doktorandy omezila pouze na ta pracoviště, která jsou schopna sehnat externí grantové peníze. To je standardní způsob financování doktorských studentů v zahraničí. V mnoha zemích nic takového jako doktorské stipendium neexistuje a doktorandy mohou školit pouze ta pracoviště, která jsou na ně schopna sehnat finance. Pokud aktuální situaci převedu do konkrétních čísel, ideálně by každé pracoviště školící doktorandy mělo mít za povinnost k „státnímu“ stipendiu 11 250 korun přidat řekněme stejnou částku z vlastních zdrojů. Tento mechanismus by omezil školení doktorandů pouze na pracoviště schopné sehnat si externí finanční zdroje – což v naprosté většině případů koreluje s vědeckou kvalitou pracoviště – a doktorandi na těchto pracovištích by se dostali na příjmy, které sice ani zdaleka nedosahují finančních možností doktorandů v zahraničí, ale alespoň by umožnily důstojné přežití,“ uzavřel prorektor Polívka.

Jen každý pátý

Doktorské studium v Česku trápí vysoká neúspěšnost. Studium dokončí jen každý pátý. „Pracoviště často nejsou zainteresována na vyšší míře efektivity. I proto uvažujeme o systému úvazků nebo bonifikací a penalizací pro katedry či školitele, který by mohl vést k zodpovědnějšímu výběru doktorandů, a v důsledku k vyšší kvalitě a k nižší míře studijní neúspěšnosti,“ uvedl na podzim pro Universitas rektor Miller.

Přečtěte si: Doktorandů je moc, studují dlouho a chybí školitelé

Školy, potažmo jejich fakulty, už nyní postupně doplňují stipendia doktorandů právě podle kvality jejich práce a studia.

„Plošné navýšení stipendií význam má. Dosavadní výše stipendia byla příliš nízká. Další zvyšování bych však podmínil plněním kvalitativních ukazatelů, jako je plnění studijního plánu, publikační či další činnost,“ uvedl prorektor pro tvůrčí činnosti UTB Vladimír Sedlařík.

Také například na UJEP je plošně přidělované doktorské stipendium pouze jednou z odměn, které mohou být studentům vypláceny. „Dalším významným příjmem jsou mimořádná stipendia přiznávaná na návrh oborové rady doktorského studia. Těmi jsou příjmy doktorandů diferencovány podle výsledků tvůrčí činnosti i postupu ve studiu,“ uvedl prorektor pro vnější vztahy UJEP Zdeněk Radvanovský.

Na Akademii múzických umění (AMU) zase škola bere při vyplácení doktorandských stipendií v úvahu zapojení studenta do vědecké a umělecké práce školy, jeho pedagogické aktivity a jeho studijní výsledky. „Důležitým vodítkem při ohodnocení je také samostatná tvůrčí práce, tedy účast na vědeckých sympoziích a konferencích, ale též

umělecká tvůrčí činnost doktoranda souvisejí například s uměleckým výzkumem,“ dodal prorektor pro vědu a výzkum Filip Suchomel.

„U studentů vyšších ročníků je stanovena výše stipendia pro každý rok individuálně jako součet pevné a pohyblivé částky a odvíjí se také od plnění studijních povinností. V jejich případě se jejich původní přiznaná částka ze začátku akademického roku navyšuje o padesát procent. Navíc studentům, kteří splní všechny studijní povinnosti, odevzdají disertační práci a obdrží dva doporučující posudky, je přiznáno mimořádné stipendium ve výši patnáct tisíc korun,“ doplnil za Filozofickou fakultu Ostravské univerzity její proděkan Richard Psík.

Nadprůměrní a talentovaní studenti doktorského studia tak mají mít podle rektora brněnské Veterinární a farmaceutické univerzity Aloise Nečase možnost získat další prostředky v rámci univerzitních projektů nebo výzkumných projektů, které řeší v rámci svých disertačních prací. „V případě, že by další plošné zvyšování stipendia přesahovalo určitou výši, například plat asistenta přepočtený na čistý příjem, pak by bylo vhodné již provést diferenciaci podle výkonu jednotlivých doktorandů, a v tomto případě by navyšování doktorských stipendií nad tuto výši již nemělo být plošné, ale diferencované,“ řekl rektor Alois Nečas.

Granty i pojištění

Další peníze můžou postgraduální studenti získat například ze zapojení v grantech svého školitele a dalších projektech. Na Masarykově univerzitě si tak může doktorand v prezenčním studiu přijít až na 25 tisíc korun, na Ostravské univerzitě tak ze systému bonusů může získat k 11 250 korunám další stipendia v řádu až desetitisíců korun. „Další složky stipendia jsou zásluhové a student je získává za vědecko-výzkumnou, pedagogickou, popřípadě další činnost (stipendia zvláštní a mimořádná). Největší váha je kladena na kvalitní vědecké výstupy, za což studenti mohou získat stipendia v řádu až desetitisíců korun. Nyní připravujeme další balíček motivačních stipendií,“ popsal děkan přírodovědecké fakulty Ostravské univerzity Jan Hradecký.

Prorektor Univerzity Pardubice Petr Vorel ale poukazuje na to, že zásluhová složka stipendií je jistě významná, ale obvykle se účinně projeví, až když má doktorand v rámci vědecké přípravy konkrétní výsledky.

Na UTB upozorňují i na funkci školitele. „Je běžnou praxí na našich výzkumných centrech naší univerzity, kde se řeší převážná část výzkumných projektů, že nutnost zajištění finančního krytí mzdových nákladů doktoranda z externích či interních zdrojů by mělo být zajišťováno také školitelem, což by mohl být jeden z ukazatelů jeho kvality,“ uvedl prorektor UTB Vladimír Sedlařík.

Další finanční bonus navíc získali doktorandi od začátku letošního roku, kdy stát nově hradí zdravotní pojištění i doktorandům starším 26 let.

Doktorandi: studenti nebo zaměstnanci?

Peníze ale zdaleka nejsou to jediné, co doktorandy tíží. Jen plošné navýšení stipendií podle jejich asociace situaci nevyřeší. Rádi by, aby byli vnímáni rovnocenně s dalšími zaměstnanci vysokých škol. A měli stejný systém ohodnocení.

Přečtěte si anketu: Doktorandi jako zaměstnanci?

„Je třeba vyjasnit, jestli je doktorand spíše student nebo spíše pracovník. Je třeba vyjasnit cíle doktorského vzdělávání a od nich odvíjet nároky na doktorandy,“ myslí si předsedkyně České asociace doktorandek a doktorandů (ČAD) Kateřina Cidlinská.

Podle ní je stipendium pro doktorandy spíše nevýhodné, nezapočítává se například do příspěvku v mateřství ani do výpočtu důchodu, pokud by si chtěl doktorand vzít půjčku na bydlení, banky jej nevnímají jako příjem, jímž poskytnutí půjček podmiňují.

Kombinovaný status

Podle prohlášení asociace by neuspokojivou situaci vyřešilo zavedení takzvaného kombinovaného statusu. Doktorandi by měli garantovanou minimální výši úvazku a mzdu, která odpovídá kvalifikovanosti odváděné práce – a k tomu studentská specifika. Tedy právo na odborné vedení a státní příspěvek za vědeckou přípravu doktoranda.

„Předpokládáme, že povinnost vysokých škol zajistit každému prezenčnímu doktorandovi pracovní úvazek by vedla i k jejich zodpovědnějšímu přístupu k přijímání a vedení doktorandů a k jejich disertačním projektům, a tím pádem i k eliminaci fenoménu mrtvých duší, tedy doktorandů, které neláká výzkum, nýbrž snadno dostupné stipendium. Zaměstnanec status doktorandů by tedy mohl vést ke zvýšení kvality českých doktorátů a k hospodárnějšímu využití peněz na doktorandy vyčleněných,“ uvádí ČAD v prohlášení.

Podobné postavení mají doktorandi na některých vysokých školách už nyní. „Značná část doktorandů ČVUT má na škole částečné pracovní úvazky na řešení vědeckých problematik různých grantů. Stav, kdy jsou pracovní úvazky možné, nikoliv však povinné, je pro ČVUT v rámci současných právních předpisů schůdný a prospěšný,“ řekl prorektor Zbyněk Škvor.

Problém: administrativa

I ostatní vysoké školy s kombinovaným statutem doktorandů většinou souhlasí, zároveň ale upozorňují na právní a administrativní úskalí tohoto návrhu.

„Vstupem do pracovního poměru na školicím pracovišti doktorand některá práva získává a jiná ztrácí, zejména ta související s duševním vlastnictvím prací, které při studiu vytvoří,“ doplnil prorektor ČVUT Zbyněk Škvor.

„Již nyní jsou u nás s doktorandy uzavírány dohody o provedení práce nebo pracovní činnosti, nebo jsou přijímáni na částečný úvazek v pracovním poměru, pokud se podílejí na výuce nebo na projektech. Plošné uzavírání částečných úvazků s doktorandy místo výplaty stipendií se nám ale jeví jako nevýhodné pro doktorandy z daňových důvodů. Pro fakulty je plošné zavedení úvazků pro doktorandy nevýhodné v případě neplnění studijních povinností doktoranda, neboť zastavení výplaty stipendia je administrativně

jednodušší než ukončování či snižování úvazku," doplnil prorektor pro vědu, výzkum a zahraničí Technické univerzity v Liberci Pavel Mokřý.

Pracovní úvazek má tak podle mluvčího Slezské univerzity Daniela Martínka smysl především u doktorandů, kteří skutečně usilují o akademickou kariéru, prokazují dobré výsledky ve studiu a vědecké činnosti. „Částečné úvazky na pozici asistenta si tak lze představit nejdříve ve druhém roce doktorského studia. Pracovními úvazky je možno odlišit kvalitu výstupů práce doktorandů a její faktický příspěvek k vědeckým výzkumům na dané instituci. Za významnou je však rovněž považovaná i role studentských grantových soutěží," uvedl Martínek.

Zdroj:

<https://www.universitas.cz/tema/318-doktorandi-dostanou-pridano-skoly-maji-na-stipendia-o-400-milionu-vice>